

Sveriges största lantmäterihistoriska boksamling?

Per-Gunnar Andersson

Redan som ung nyanställd lantmätare blev jag intresserad av den äldre lantmäterilagstiftningen. Detta då jag satt i nästan ett och ett halvt år med utredningar avseende nytt fastighetsregister. Många gånger har jag haft stor nytta av intresset i de olika arbeten jag har haft som förrättningslantmätare, fastighetsvärderare, tekniskt råd i fastighetsdomstolar och hovrätter mm.

Den äldre lagstiftningen och sättet att tänka ligger till grund för hur vi ser på fastighetsrättsliga och lantmäteritekniska frågor i dag. För ett trettio-tal år sedan började jag att samla på mig litteratur i ämnet och har kanske nu den största enskilda samlingen i Sverige.

Jag har blivit ombedd att skriva något om min samling av Lantmäterilitteratur som hjälp för andra som vill förkovra sig i ämnet ”Lantmäterijuridik.” Den som har specifika frågor kan jag kanske hjälpa till.

Jag har här nedan satt ihop en lista på en del av de böcker och kompendier som jag har och som jag bedömer är väsentliga för att kunna tränga in i fastighetsrättens historia med förhoppningen att detta skall vara till hjälp för andra.

Övergripande

Övergripande tycker jag att de tre band, **Svenskt Lantmäteri 1628 – 1928**, som utgavs år 1928 till 300-årsjubilet av Lantmäteriets födelse är de böcker som man bör börja med som en introduktion till arkivutredningar. Detta då de på ett bra sätt belyser Lantmäteriets historiska utveckling från Lantmäteriets början då man gjorde kartor för Statens behov och som också belyser förrättningsverksamhetens utveckling från storskiftet över enskiftet till laga skiftet. De tre banden innehåller en historisk genomgång inkluderande alla äldre skiftesformer till och med Skiftesstadgan (1828 – 1928).

Skiftesstadgan ersattes år 1928 med jorddelningslagen (1928 – 1971) där den stora förändringen var att avsöndringsförfarandet ersattes med avstyckning. Vidare tillkom samtidigt en lag avseende sammanläggning av fastigheter.

Mätningsteknik

I denna del har jag i min ägo följande böcker som jag tycker är intressanta då de dels talar om hur man mätte och även hur man markerade gränser. Dessa fyra böcker är:

1. **Örtuga delobok** av Peder Nilsson Raam utgiven år 1670.
2. **Örtuga delobok** av Eric Agner utgiven år 1730.
3. **Lärobok i Lantmäteri** av Anders Alreik utgiven år 1843.
4. **Svenska Lantmäteriet 1628 – 1928** del 1 sid 135 – 256 och sid 589 - 629.

Av dessa är Alreiks bok den som är mest utförlig vad avser mätningstekniska frågor.

De två böckerna av Raam och Agner innehåller även beskrivningar av rå och rör liksom Svenska Lantmäteriet 1628 – 1928 del 1 sid 589 - 629.

Härutöver rekommenderas att läsa **Mättningsförordningen från år 1920** (KF angående sättet för utförande av vissa mättningsarbeten m.m. med följdändringar).

Juridik

Det finns några böcker, kompendier som är bra att läsa för att få en fördjupad kunskap avseende de olika skiftesformerna då de innehåller en samlad genomgång av större eller mindre delar av rättsområdet.

Introduktion till Fastighetsbildningsrätten

Här nedan har gjorts ett urval av böcker och kompendier som av undertecknad bedöms som lämpliga att läsa för att få en introduktion till olika delar av området.

Dessa böcker och kompendier är förutom de ovannämnda tre banden **Svenskt Lantmäteri 1628 – 1928** som utgavs med anledning av Lantmäteriets 300 års jubileum följande:

1. **Äldre lagbok från år 1700-talet** innehållande 1734 års lag där den ursprungliga texten till Jordabalken och Byggningsbalken finns angiven. Denna lagtext är grund för storskifte, enskifte, laga skifte, hemmansklyvningar m.m.

I Jordabalken finns angivet hur rå och rör ska vara utformade, om vattengräns, urminnes hävd m.m.

I Byggningsbalken finns bland annat regler om tegskifte samt avsättande av samfälliga vägar och diken m.m.

2. **Skifte av Jord** av E J Schütz tryckt år 1890 där författaren sammanfattar den historiska utvecklingen samt gör en ingående kommentar till skiftesstadgan.
3. **Om laga Skifte** av Johan Hjelmérus tryckt år 1899 är en lärobok som också omfattar den historiska utvecklingen samt pedagogiskt redogör för gången i ett laga skifte.
4. **Förarbetena till Kungl. Maj:ts förnyade nådiga Stadga om skiftesverket i Riket den 9 november år 1866** av H Rhodin tryckt år 1902.

5. **Historisk utveckling av Den Svenska Skifteslagstiftningen** av Gabriel Thulin tryckt år 1911. Denna skrift är en bilaga till ett kommittébetänkande angående ny skifteslagstiftning. Denna skrift innehåller en historisk bakgrund med fokus på delningsgrunden vid skiften för olika län.
6. **Den Svenska Skiftesstadgan med hänsyn till dess praxis** av P H Forssman tryckt år 1926. Detta är ett kompendium efter Föreläsningar i serien Stockholms Högskolas Juridiska Förenings kompendier nr 31.
7. **Gränsbestämning och Äganderättstvist** av Knut Rodhe tryckt år 1944.
8. **Speciell Privaträtt del I och del II** efter Professor Holmbäcks föreläsningar. Finns i flera upplagor. Behandlar fastighetsbildning och fastighetsregistrering på landsbygd och i Städer och stadsliknande samhällen samt stadsplanelagstiftning.
9. **Delat eller samfällt**, en uppsats av Stig Axelsson, behandlande frågan om äganderätten till vatten och grund, särskilt i belysning av HD:s rättspraxis åren 1952 – 1963. Uppsats i tillämpade studier i civilrätt från år 1964.
10. **Delningslinje och Gränsbestämningslinje** av Ulf Cervin tryckt 1964.
11. **Tomter och Stadsägor** av Gunnar Prawitz tryckt år 1948. Denna bok förklarar begreppen tomter och stadsägor inom Stadsregisterområden.
12. **Promemoria angående fastighetsbildningssynpunkter på servitut** av byråchef Helmer Wallner Lantmäteristyrelsen upprättad år 1955 och översedd år 1966. Detta kompendium ger en detaljerad översikt av servitutsproblematiken före det att nya jordabalken och fastighetsbildningslagen kom till.
13. **Rätten till Vatten och fiske**, LMV rapport nr 1983:8 i fem delar upprättad av f. överlantmätaren Valter Larsson på uppdrag av Lantmäteriverket. Detta är en mycket detaljerad sammanställning av rättsregler och rättspraxis som inte bara rör vatten och fiske.
14. **Sammanställning Processrätt och Fastighetsrätt**. Anföranden av externa föredragshållare vid LMV-kurser 1991 – 1996, Dnr 401-2001/1393. Detta är en ”Lightversion” som på ett bra sätt tar upp och belyser att antal frågeställningar som en förrättningsman kan stöta på avseende olika förrättnings typer.

Utgivna Sakregister

Här finns ett antal böcker varav några böcker som ger en kronologisk uppräknig av lagar och lagändringar, av Kungl. Maj:ts förordningar, Lantmäteristyrelsens cirkulär samt sakregister för Tidskrift för Lantmäteri och Svensk Lantmäteritidskrift.

1. **Samlingar i Lantmäteri** i tre delar utgivna år 1901, 1902 och 1905 av Ekstrand redovisar författningar, Kungliga brev m.m. i tidsordning från år 1628 till och med år 1904.
Där den första delen innehåller instruktioner och brev i full text mellan åren 1628 – 1699, den andra delen innehåller en kronologisk förteckning över lantmäteriförfattningar mellan åren 1628 – 1904 och ordlista, den tredje delen innehåller korta biografier över ett antal lantmätare.
2. **Förteckning över Lantmäteriförfattningar m.m.** mellan åren 1905 – 1922 av Sällskapet för utgivande av Lantmäteriets historia tryckt år 1923.
3. **Förteckning över sådana före år 1929 utkomna författningar m.m.** Lantmäteristyrelsen Författningsserien nr 12 tryckt år 1929.
4. **Sakregister för Tidskrift för Lantmäteri åren 1909 – 1912 och Svensk Lantmäteritidskrift åren 1911 – 1945** tryckt år 1947. Här finns en nyckel till intressanta artiklar avseende Lantmäteritekniska frågor.
5. **Sakregister för Svensk Lantmäteritidskrift åren 1946 – 1982** av Anton Enflo. Detta är en komplettering av tidigare utgivet sakregister.

Nedan förtecknas böcker och kompendier som innehåller främst lagar och förordningar i vissa fall också med kommentarer samt rättsfall.

1. **Lantmäteriet och Landsculturen** av Adolph Modeer tryckt år 1765 omfattande Kungliga förordningar m.m. från åren 1688 – 1762 med tillhörande register.
2. **Samling av Lantmäteriförfattningar** av C E Enagrius tryckt år 1808 omfattande förordningar från åren 1763 – 1807. Innehåller storskiftes- och enskiftesförordningar.
3. **Sammanfattning av nu gällande Allmänna Stadgar angående skiftesverket i Riket** av J H Backman och Arvid Faxé tryckt år 1837 innehåller lagtext med kommentarer och rättsfall med tillhörande Supplement i form av register och kompletterande rättsfall tryckt år 1842.
4. **Samling av alla gällande Förordningar, Instruktioner, Författningar och Remisser m.m.** av TH Björck tryckt år 1851.
5. **Samling av Författningar och Cirkulär** av E J Schütz tryckt år 1885.
6. **Samling Författningar och Cirkulär angående Lantmäteriet m.m. i Sverige** av Hugo Ruuth år 1905 tryckt år 1906.

7. **Kungl. Brev och Författningar angående Storskiftes och Avvittringsverket samt Krono- nybyggen i Rikets Norra Län** av C R Ekström tryckt år 1862. Innehåller brev och författningar fram till år 1862.
8. **Kungl. Brev och Författningar angående Storskiftes och avvittringsverket** av C G Edman tryckt år 1895. Innehåller brev och författningar från åren 1880 – 1895. (Det finns ytterligare två utgivna böcker varav en från 1872 författad av A L van der Hagen och en från år 1880 författad av C G Edman)
9. **Lagen om fastighetsbildning i Stad jämte tillhörande författningar** av G Grefberg tryckt år 1926.
10. **Lagen om delning av jord å landet jämte av densamma föranledda lagändringar.** Lantmäteristyrelsen Författningsserien nr 1 utgiven år 1927.
11. **Lagen om delning av Jord å landet** av G Grefberg tryckt år 1927.
12. **Författningar rörande inlösningsförrättningar m.m.** (ensittarförrättningar). Lantmäteristyrelsens Författningsserie nr 13 tryckt år 1929.
13. **Lag med särskilda bestämmelser om äldre gränser m.m.** Lantmäteristyrelsens Författningsserie nr 14 tryckt år 1932.
14. **Lagen om ägofred** av Thor Sjöfors tryckt år 1934.
15. **Avstyckning och sammanläggning** beträffande fastigheter å landet av Hugo Henkow och Åke von Schultz utgiven år 1948.

Tidskrifter

1. **Tidskrift för Lantmäteri**, utgiven under åren 1909 – 1912.
2. **Svensk Lantmäteritidskrift**, utgiven under åren 1911- 2001. Till denna tidskrift utgavs som bilaga även under större delen av åren en sammanställning av rättsfall från HD.

Med ovanstående sammanställning hoppas jag att den intresserade ska ha möjlighet att ta till sig detta komplexa ämnesområde där det krävs att man ska kunna lagstiftningen från 1700-talet och framåt för att rätt tolka gällande fastighetsrättsliga förhållanden.

Sävedalen 2020-04-20

e-post: pg@pga.se